

ТАЊА ЦВЕТКОВИЋ

КОМАДАЊЕ ОРФЕЈА: ДЕКОЛОНИЗАЦИЈА УМА КРОЗ КЊИЖЕВНОСТ ФРАГМЕНАТА

„Наравно, испадање из космологија је илузија слободе, поново настајање фрагмента, отварање могућности.” (Kroetsch 1982: 25)

„Претпостављам да је један од начина излечења за нас трансформација – метаморфоза – начин на који се измештамо у друге могућности [...] држимо отвореним [...] поново/откривамо.” (Kroetsch 1982: 173)

„Канадска књижевност одвија се између огромног броја (затворених) космологија и фрагмената (отвореног) археолошког поља. То је књижевност опасних средина.” (Kroetsch 1989: 71)

САЖЕТАК: Рад се бави разматрањем постмодернистичке примене мита и митског фрагмента у романима *Зайагној иџријийиха* канадског писца Роберта Кроуча. Кроучова заинтересованост за причу и начин на који је она испричана тесно је повезана са употребом митолошких фрагмената у причи који, смештени у нови контекст, нуде читаоцу ново значење. Овакво схватање произилази из канадске потребе да се изгради сопствена књижевност и да се прекине зависност од страних утицаја, као и потребе да се пронађу и створе нови митови и приче. Полазећи од става Ихаба Хасана о настанку постмодерне књижевности која се заснива на миту о раскомаданом Орфеју, аутор показује да су Кроучова размишљања о природи канадске књижевности слична Хасановим размишљањима о постмодерној књижевности као књижевности тишине и књижевности фрагмената.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: мит, митолошки фрагмент, постмодернизам, мит о Орфеју, књижевност тишине и књижевност фрагмената

У студији *Комадање Орфеја* Ихаб Хасан своје ставове о настанку постмодерне књижевности заснива на миту о Орфеју. Хасан у овој студији, чије је прво издање објављено 1971. године, у време великих активности постмодернистичких писаца и у време када је Роберт Кроуч, један од оснивача кандадског постмодернизма, који је заједно са Вилијамом Спаносом учествовао у издавању часописа за постмодерну књижевност боундару 2, увелико радио на романима *Зайагној ѿријѿиѿа*, користи мит о раскомаданом Орфеју и његовој регенерацији као метафору за кризу у људској свести и уметности, која је предпочила настанак постмодерне књижевности. Постмодерна књижевност је „књижевност тишине” каже Хасан у називу још једне своје студије¹, а постмодернистички писци „певају на лири без жица”². Раскомадано Орфејево тело, његова глава и лира које плоче реком Хербо, одвојени од Орфејевог тела и удова, симболично говоре о књижевности тишине и фрагмената. Орфејски култ, пре комадања Орфеја, уједињавао је „речи и тело у игри живота”, а мистерија његове уметности певања „уједињавала је супротности и настајала је тамо где је изгледало да се биће и ништавило додирују”³. Хасан закључује да „онда Орфејево тело које пева означава контрадикцију између немог јединства природе и вишеструког гласа свести коју песма чезне да превазиђе”⁴. Орфејева уметност, а касније књижевност, покушавају да помире супротности, да „надвладају контрадикције и да врате Орфеја у првобитно стање јединства, када је његова лира стварала музику универзалне хармоније и вечности”⁵. Своју тезу о књижевности тишине и фрагмената Хасан проверава на ауторима попут Хемингвеја, Кафке, Бекета. Полазећи од ове Хасанове поставке, у раду ће бити представљена размишљања о природи канадске књижевности на примерима романа канадског писца Роберта Кроуча.

У романима *Зайагној ѿријѿиѿа (Речи моје вике, Власник ѿасѿиѿува, Оѿиѿѿао у Инѿијанѿе)*⁶ Роберт Кроуч је изабрао три важне

¹ Ihab Hassan. *The Literature of Silence: Henry Miller and Samuel Beckett*. New York: Alfred A. Knopf, 1967.

² Ihab Hassan. *The Dismemberment of Orpheus: Toward a Postmodern Literature*. Madison: The University of Wisconsin Press, 1982: 4.

³ Hassan. *The Dismemberment of Orpheus*. 5.

⁴ Hassan. *The Dismemberment of Orpheus*. 6.

⁵ Hassan. *The Dismemberment of Orpheus*. 5.

⁶ Називи ових романа на енглеском језику су: *The Words of My Roaring* (1966), *The Studhorse Man* (1969), *Gone Indian* (1973). Два од ова три романа пре-

приче које, по његовом мишљењу, представљају кључ за стварање и развој традиције на канадском Западу. Кроуч приказује Канаду кроз причу о рушењу утицаја источног естаблишмента током избора у Алберти у роману *Речи моје вике*, кроз причу о потреби главног јунака Хазарда Лепажа да за свог пастува пронађе савршену кобилу на канадском Западу у роману *Власник љасџува* и кроз причу о покушају да се постане Сива сова у роману *Оџиџао у Индијанце*. Џони Бекстром из романа *Речи моје вике*, Хазард Лепаж, јунак романа *Власник љасџува*, Џереми Седнес у роману *Оџиџао у Индијанце* су ликови кроз које Кроуч сублимира различите периоде у развоју канадског Запада. Приказом избора у Алберти у време суше 1935. године, Кроуч говори о прекиду конзервативног утицаја канадског источног естаблишмента на западну Канаду, чији представник Џони Бекстром остварује победу засновану на вери у креативност и стварање кроз говор и речи другачије од традиционалне политичке реторике. У *Власнику љасџува* потрага за кобилком означава потребу да се у периоду урбанизације и развијене технологије задрже канадске руралне вредности, природна плодност и сексуалност. У роману *Оџиџао у Индијанце* истиче се потреба Џеремија Седнеса, неуспелог докторанта и интелектуалца са Државног универзитета Њујорка у Бингамтону, да на канадском Северу пронађе и сачува вредности аутентичног канадског искуства које се нарушава и брише под утицајем американизма, урбане и академске средине. Џереми Седнес одбацује академске вредности и свој урбани академски идентитет јер је лажан, покушавајући да постане Индијанац и да кроз препознавање индијанских вредности и митова дође до правог идентитета. У покушају да артикулише нове потребе људи, у овом случају Џеремијеву потребу за новим идентитетом, Кроуч истиче могућност трансформације мита у различитим контекстима, уз могућност стварања нових значења. Тако се у основи његових романа налазе многобројни митолошки фрагменти из класичне, хришћанске, северноамеричке, нордијске и других митологија, попут мита о Орфеју, Деметри, Персефони, Плутону, Нарцису, Одисеју, мита о Рагнароку, Сивој сови, миту плодности, ритуалу о призивању кише.

Више него игде другде у романима *Зайагној љријџиха*, Кроуч у роману *Оџиџао у Индијанце* представља суштину Хасанове изјаве да се „биће и ништавило додирују” у моменту Џеремијевог

ведена су на српски језик. Превод романа *Власник љасџува* објављен је 2009. године у издању издавачке куће „Нолит”, а превод романа *Оџиџао у Индијанце* објавила је издавачка кућа „Агора” 2018. године.

или јој се опиру (у роману *Власник њасџува* приповедач се често позива на *Оџџџу књију о њасџувима* коју покушава поново да напише; у роману *Оџџџао у Индијанце* то је Церемијево искуство забележено на магнетфонској траци), може се објаснити његовом тежњом да успостави равнотежу, да избалансира однос између стварности и фикције.

У роману *Речи моје вике* визија о новом бољем животу коју обећава Бекстром испреплиће се са суровом преријском стварношћу. Апокалиптична визија сна настаје из дијалектичког схватања да је крај исто што и почетак. Рушећи стари поредак заснован на политици и причи, Бекстром ствара нови поредак заснован на пророчанству о обнови поретка и миту о кишодавцу. Као особа која демитологизира, подрива систем који прети да га прогута и угуши, Бекстром постаје особа која поново митологизира кроз говоре и речи. Он својим бирачима обећава кишу и боље услове, једино што им је потребно за живот у прерији током суше, и кроз причу о могућности да до избора падне кише и он буде победник, најављује нови поредак и себе као новог вођу у Алберти. Само Бекстромово причање приче постаје нова прича и нова стварност.

Овај однос између стварности и фикције, однос између стварности и сна као визије о бољем животу, прожима велики део америчке, али и канадске књижевности и саставни је део филозофије и психологије европских досељеника у Северну Америку. По доласку у Северну Америку, европски досељеници, уместо да прихвате Нови свет онаквим какав је, покушавају да га трансформишу, да га изграде онако како су га замишљали, како су га видели као свој сан и идеал пре него што су га настанили. Амерички песник Роберт Фрост у својој песми „Поклон од срца”¹¹ („The Gift Outright”) каже: „Земља је била наша, пре него што смо ми били њени”¹², асоцирајући, пре свега, на идеју и сан о Новом свету у глави Европљанина много пре него што је тај свет настањен. Овај сан је био условљен кошмаром европске стварности. Међутим, стихови Фроста асоцирају и на чињеницу да су људи који су настањивали САД и Канаду били само физички повезани географском територијом, а да исту нису истински духовно запосели, нити њене вредности и квалитете уградили у основу свог идентитета. На сличан начин и Ливио Добрез говори о истинском запоседању Аустралије од стране њених становника и ову фазу у развоју аустралијског идентитета

¹¹ Преводе наслова и цитата Фростове и Лејтонове песме урадио је аутор овога рада.

¹² Robert Frost. „The Gift Outright”. *The American Poetry and Prose*. Norman Foester et al. eds. Boston: Houghton Mifflin Compan, 1962. 1129. („The land was ours before we were the lands.”)

назива дискурсом свести¹³ Роберт Кроуч, такође, размишља у истом правцу док трага за канадском причом и митом који ће у најбољем смислу представити аутентичне канадске вредности (преријско искуство, усмену традицију, канадски Север, канадску дивљину и све природно, оригинално, исконски повезано са њом).

Због важности канадског географског простора, како у књижевности тако и у стварном животу појединца, неопходно је било упознавање и дефинисање овог простора. Читава неартикулисана канадска природа и дивљина захтевају од песника, уметника, градитеља културе да буду исказане и именоване или у случајевима када су оптерећене наслеђеним значењем, да буду разоткривене и поново именоване, на шта указује и Кроуч. Канадска франкофонска списатељица Ан Еберт сматра да је „живот овде [у Канади] предмет откривања и именовања: неразговетне црте које поседујемо, утихнуло срце које нам припада, сва ова земља која се пружа испред нас и чека да буде настањена и запоседнута, збуњујуће речи које се чују ноћу, све ово жели да угледа светлост дана”¹⁴. Ова неартикулисана природа тражи своје место у књижевности и култури, а записи о њој као да ничу из камена, каже у својој песми „Лептир на камену” (“Butterfly on Rock”) песник Ирвинг Лејтон:

[...] камен је ово изродио;
овај лептир је милост камена,
његова најјача и тајна жеља
да буде живи створ.¹⁵

Лејтонови стихови говоре о нужности да се природа и материја оживе на аутентичан начин, да добију кроз писану реч другачији смисао и значење од оног које су можда већ имали.

Канадска потреба да се изгради сопствена књижевност и да се прекине зависност од страних утицаја, пре свега, британског и америчког, тесно је повезана са потребом да се створе и пронађу нови митови. Када говори о новим митовима, Кроуч инсистира на важности приповедачке особине мита:

¹³ Livio Dobrez. „Late’ and ‘Post’ Nationalisms: Reappropriation and Problematization in Recent Australian Cultural Discourse.” *Australian Nationalism Reconsidered*. Adi Wimmer. ed. Tübingen: Stauffenburg-Verlag, 1999. 50.

¹⁴ Anne Hébert. „Poésie, Solitude Rompue.” *Poèmes*. Editions du Seuil. 1960. 71.

¹⁵ Irving Layton. *Collected Poems*. Toronto: McClelland and Stewart. 1965. 282.
„[...] The rock has borne this;
This butterfly is the rock’s grace,
Its most obstinate and secret desire
To be a thing alive made manifest.”

Приповедачка особина мита, његова приповедачка основа, а не његово наслеђено и одређено значење, јесте оно што мене одређује. У приповедачкој особини мита уопште не налазим значење већ могућност значења, могућност која одређује моје место и оставља ме изгубљеног, могућност која је присутна у мом причању приче, а ипак је ван приче.¹⁶

Традиционална употреба мита, који читаоцу нуди тачно одређен поглед на свет, заснован на кохерентности приповедања, уступа место многобројним митолошким фрагментима који узајамним односима стварају причу и пружају читаоцу вишеструко значење текста. Овакав став према миту настаје из канадске потребе да се „деколонизује ум”¹⁷. Тежња за ослобађањем од туђег утицаја огледа се и у напорима да се начин размишљања промени кроз другачију употребу и приступ миту. Кроуч истиче да у „новијој канадској књижевности велики писци решавају парадокс – болну тензију између привида и оригиналности – радикалним процесом демитологизације система који прети да их одреди. Или, јасније, они разобличују свет”¹⁸. Деконструкција света и система односи се и на деконструкцију мита, која омогућава његову флексибилност и прилагодљивост новом контексту и средини. Мари Вотије истиче да се у романима Новог светског мита јавља „подривање” процеса митологизације¹⁹. Подривање процеса митологизације је карактеристично за Кроучов однос према миту. Код њега се процес подривања заснива на иронији, пародији, инверзији митолошких фрагмената, што доводи до метафикције и утире пут генеративности мита.

Употреба митолошких фрагмената у романима *Зайагној иџриј-иџиха* Роберта Кроуча начин је да се о прошлости и садашњости проговори на другачији начин: „Причање приче је део истраживања мита, посебно како се он односи на знање из прошлости у контексту Новог света”²⁰. С тим у вези је и Кроучова заинтересованост за причу и начин на који је она испричана. Укидање линеарности и метафиктивност намећу се као две битне постмодернистичке одлике Кроучовог текста у романима *Зайагној иџриј-иџиха*. Што су романи хронолошки касније настајали, приметна је све већа израженост ових постмодернистичких особина. У роману

¹⁶ Robert Kroetsch. *The Lovely Treachery of Words*. 158–159.

¹⁷ Marie Vautier. *New World Myth: Postmodernism and Postcolonialism in Canadian Fiction*. Montreal & Kingston: McGill-Queens University Press, 1998. 29.

¹⁸ Robert Kroetsch. *The Lovely Treachery of Words*. 58.

¹⁹ Marie Vautier. *New World Myth*. 55.

²⁰ Marie Vautier. *New World Myth*. 54.

Речи моје вике постоји хронолошки след догађаја, што је врло јасно исказано и кроз називе поглавља („Субота”, „Недеља”, „Понедељак”, „Уторак”, „Среда”, „Следећа среда”, „Четвртак”), док се линеарност причања приче све више нарушава у роману *Власник њасишува* и у роману *Ойишцао у Индијанце*. Коришћење метаприча најизраженије је у роману *Ойишцао у Индијанце*, а метафиктивност скоро да се и не јавља у роману *Речи моје вике*.

У есеју „Фрагменти без смисла и мит” истиче се да је модерни свет за човека „хрпа разбијених слика и одраза, низ фрагмената без смисла које они не могу да повежу и спознају зато што им је, да би се њима успешно владало, разбијен интегритет, одузета снага целовитог мишљења и бића”²¹. Улога уметности је да модерном човеку пружи могућност откривања смисла склопљене слике и могућност повезивања бесмислених фрагмената у смисаону целину. Када говори о Џојсовом *Уликсу*, Т. С. Елиот каже да користећи митски метод, успостављањем паралела између савременог живота и догађаја и класичних митова, савремени човек, кроз уметност, даје смисао свом животу. Кроуч у својим делима не користи митски метод у смислу прављења паралела са класичним митовима. Он своје митолошке фрагменте прилагођава новом, другачијем времену и месту, причајући увек нову, другачију причу. Он кроз мит и фрагменте не успоставља везу са архетиповима и дубинама људске психе. Митолошки фрагменти код Кроуча прилагођавају се конкретном и појединачном догађају. Кроучово осмишљавање митског фрагмента води ка новој причи, ка откривању и именовану нове стварности.

Свој литерарни одговор изазовима постмодернизма Кроуч је образложио у есеју „Разједињеност као јединство: канадска стратегија”. Слично Ихабу Хасану који о постмодерној књижевности говори као о књижевности тишине, Кроуч говори о канадској књижевности као књижевности тишине и фрагмената, а о Канади као постмодерној земљи²². Он истиче да је зато у таквој књижевности и средини улога језика од посебне важности да би се одредио идентитет појединца. Задатак језика и књижевности јесте да именује стварност, да ближе и прецизније одреди средину у којој појединац живи, посебно када се ради о новим територијама попут оних у Канади, које су настанили Европљани и остали досељеници. Понекад у новој средини старе приче нису више довољне. Као пример да старе приче, посебно оне које су досељеници донели са собом из Старог света, не важе у новој средини, у свом есеју

²¹ Љиљана Богоева Седлар. *О љромени: Културолошки есеји*. Ниш: Просвета, 2003. 296.

²² Robert Kroetsch. *The Lovely Treachery of Words*. 22.

„Разједињеност као јединство: канадска стратегија”, Кроуч наводи роман Фредерика Гроува *Сјановници мочваре* (*Settlers of the Marsh*, 1925). У овом роману Гроув говори о животу досељеника из Шведске, Немачке, Енглеске, САД и Онтарија на територији Манитобе. На почетку приче два шведска имигранта налазе се изгубљени у међави. И један и други имају потребу за причом која би им помогла да преживе опасност у којој су се нашли.

Кроуч се концентрише у свом есеју на одлике метаприче²³ која треба да представља суштину канадског идентитета. Слично Лиотару, који под метапричом подразумева доминантну причу у односу на коју одређује и појам постмодернизма, Кроуч под метапричом подразумева „заједничку причу [...] која је традиционално од суштинског значаја за нацију”²⁴. Као пример Кроуч наводи причу о америчком сну код Американаца, чији се аспекти о индивидуалној слободи, важности границе и имигрантског искуства непрестано обрађују и у америчкој књижевности. Истовремено, Кроуч наводи да Канађани не могу да се сложе око тога која прича представља суштину њихове нације. Као канадску наводи причу о завршетку трансконтиненталне железнице 1885. године, која је постала израз националног сна или причу о вођи устанка Луису Рилу, која ће стотинама година касније постати предмет маште канадских књижевника. Железница најављује долазак нове приче – имиграције, живота и смрти у резерватима, развоја економије. С друге стране, прича о Луису Рилу, који устаје у одбрану права канадских староседелаца и француских Канађана на Северозападним територијама, предмет је многих књижевних дела, попут трилогије канадског драматурга Џона Култера: *Рил* (*Riel* 1962), *Злочин Луиса Рила* (*The Crime of Louis Riel* 1976), *Суђење Луису Рилу* (*The Trial of Louis Riel* 1968).

О улози метафикције у уметничком делу Кроуч говори у роману *Власник њасијува* где се, између осталог, бави и односом писца према сопственом, фиктивном материјалу и његовим настојањима да уобличи причу док је истовремено разобличава, да инкорпорира

---

²³ О појави метафикције као обележју постмодернизма у књижевности говоре: Walter Pache. „The Fiction Makes Us Real: Aspects of Postmodernism in Canada.” *Gaining Ground: European Perspectives on Canadian Literature*; Robert Kroetsch. Reingard M. Nischik. eds. Edmonton: NeWest Press, 1985. 65–78; Louis K. MacKendrick. „Robert Kroetsch and the Modern Canadian Novel of Exhaustion.” *Essays on Canadian Writing* 11 (Summer 1978):10–27; P. L. Surette. „The Fabular Fiction of Robert Kroetsch.” *Canadian Literature* 77 (Summer 1978): 6–19; Linda Hutcheon. *The Canadian Postmodern. A Study of Contemporary English-Canadian Fiction*. Toronto: OUP, 1988: 1–25. Ови аутори сматрају да је постмодерно књижевно дело саморефлексивно, да се бави самим собом и да представља метафикцију, односно фикцију о фикцији.

²⁴ Robert Kroetsch. *The Lovely Treachery of Words*. 22.

мит у причу док га истовремено подрива, да представи истину, истовремено инсистирајући на вишеструкости погледа на свет. Роман обухвата период транзиције од руралног и аграрног ка урбаном и индустријском Западу. У том времену главни јунак, Хазард Лепаж, као модерни Одисеј, лута преријама Алберте у потрази са савршеном кобилу за свог пастува, занемарујући нова технолошка достигнућа и нови дух времена. Лик Хазарда Лепаж је пародија хероја са Старог запада, али кроз овај лик и причу о његовој потрази писац изнова ствара преријску стварност, искуство и историју, учествује у стварању нове приче о канадској нацији. Овакве мале издвојене локалне приче, идентитети, белешке и фрагменти, постају пишчев аутентичан начин успостављања везе са канадском стварношћу у свој њеној сложености, нови канадски мит.

Главни ликови Кроучових романа, посебно романа *Ойишицао у Индијанце*, али и *Власника њасџува*, не завршавају успешно свој пут ка успостављању новог идентитета и не долазе до праве само-спознаје, као што то успева Стивен Дедалус у роману *Портрет уметника у младости*. Јунак романа *Власник њасџува* не успева да пронађе савршену кобилу за свог пастува и не испуњава циљ своје потраге. Он умире на крају романа, а његов пастув завршава као материјал за добијање контрацептивне пилуле, у служби науке и научних открића. Недовршеност развојног пута јунака је посебно изражена у роману *Ойишицао у Индијанце*. Цереми Седнес не успева да успостави везу са својим „најдубљим ја”. У тренутку када решава проблем своје импотенције и када превазилази своју неспособност језичког изражавања, у чему му помаже Беа Сандерман, Цереми Седнес заједно са њом нестаје у ништавилу снежног амбиса. Он не успева да настави живот са Беом као оличењем моћне Мајке земље и не успева да отклони своје недостатке и живи у складу са својим аутентичним бићем. Тако он заједно са Беом нестаје са позорнице једне животне приче, док иза њега остаје само прича, речи забележене на магнетофонској траци које ће неко уобличити у нову причу. Круг се затвара речима, причом, која има исцелитељску улогу, о чему говори и британски писац Д. Х. Лоренс, али и многи други писци.

У свом есеју „Зашто је роман важан?” Д. Х. Лоренс истиче да права уметност комуницира са људима, за разлику од уметности која се тако зове, али само имитира и не успоставља „живу” везу између унутрашњег и спољашњег света. Стивен Дедалус схвата уметност и позив уметника који „изнова ствара живот из живота”²⁵ у Лоренсовом смислу. Кроуч, такође, говори о исцели-

²⁵ James Joyce. *A Portrait of the Artist as a Young Man*. London: Grenada, 1981. 201.

тељској улози уметности у *Лавиринтима гласа*, али истиче исто-времено и свој двосмислени став према уметности која је „исцељујућа и лудило” и наглашава њену улогу, пре свега, у животу ликова у роману: „Кроуч: [...] Још увек мислим да је уметност исцељујућа и лудило. Увек постоји могућност исцељења које се одвија у романима и мислим да је исцељење врста вере.”²⁶

Као и Д. Х. Лоренс, који исцељење види кроз остваривање везе са својим „најдубљим ја”, кроз самоспознају свог аутентичног идентитета помоћу уметничког дела, и Кроуч појам исцељења везује за успостављање везе са самим собом кроз причу, за „трансформацију – метаморфозу – начин на који се измештамо у друге могућности [...] држимо отвореним [...] поново/откривамо”²⁷, откривамо суштину свог идентитета и своју оригиналност.

Кроуч својим многобројним примерима и изјавама указује да уметност не сме остати нема. Његов одговор на канадску тишину и празнину је прича у чијој је основи митски фрагмент. Као одговор тишини у роману *Речи моје вике* јавља се Бекстромова бука и вика; у *Власнику ђасџува* јавља се луди приповедач Деметар Праудфут који по сваку цену жели да исприча причу; у роману *Ошшицао у Индијанце*, у тренутку када последње странице романа преплави тишина Церемијевог и Беиног пада, остаје магнетофонска трака са забележеним речима. Као канадски писац, Кроуч осећа потребу да исприча нову канадску причу: „У Канади говоримо новим језиком”²⁸. Или, како каже у разговору са Доналдом Каме-роном: „Канађани још увек морају да се одлуче за тај релативно непознат глас који је њихов, и да од тога направе књижевност”²⁹. Прича је канадска потреба за стварањем, док тишина враћа човека у време пре стварања:

Насупрот томе [тишини] је велика привлачна бука јужно од границе која звучи тако узбудљиво, тако енергично, ствара све врсте уметности. [...] Тако си ухваћен између те буке и тишине, и тензија – то је део дијалектике која означава природу канадске књижевности.³⁰

Кроуч инсистира на књижевности дијалектичких односа која неће бити статична већ динамична. То је књижевност где се именовање сусреће са разименовањем, стварање са разобличавањем,

²⁶ Shirley Neuman and Robert Wilson. *Labyrinths of Voice*. 172–173.

²⁷ Shirley Neuman and Robert Wilson. *Labyrinths of Voice*. 173.

²⁸ Robert Kroetsch. *Creation*. Toronto: NewPress, 1970. 54.

²⁹ Donald Cameron. *Conversations with Canadian Novelists I*. 86.

³⁰ Russell M. Brown „An Interview with Robert Kroetsch.” *The University of Windsor Review* VII 2 (Spring 1972): 15.

митологизација са демитологизацијом, где се супротности уједињују, али и трансформишу. Он има визију књижевности граница, „простора између”, „књижевности опасних средина”, којом писац даје облик новом искуству и разоткрива/ствара канадско митолошко језгро. Кроуч инсистира на људској машти која причу претвара у приче дајући јој особину генеративности. Старе приче и доминантни системи морају бити разоткривени, демитологизовани, а онда претворени у нову причу која ће одговарати новој средини и новим потребама појединца. У циљу демитологизације Кроуч користи иронију, пародију, користи технику препричавања старих прича и митских фрагмената на другачији, нови начин, што говори о потреби овог писца да унесе промену и новину у своје књижевно стваралаштво.

ЛИТЕРАТУРА

- Brown, Russell M. „An Interview with Robert Kroetsch”. *The University of Windsor Review* VII 2 (Spring 1972): 1–18.
- Cameron, Donald. *Conversations with Canadian Novelists I*. Toronto: Macmillan of Canada, 1973. 81–95.
- Dobrez, Livio. „’Late’ and ’Post’ Nationalisms: Reappropriation and Problematization in Recent Australian Cultural Discourse”. *Australian Nationalism Reconsidered*. Adi Wimmer. ed. Tübingen: Stauffenburg-Verlag, 1999.
- Frost, Robert. „The Gift Outright”. *The American Poetry and Prose*. Norman Foerster. et al. eds. Boston: Houghton Mifflin Company, 1962. 1129.
- Grove, Frederick Philip. *Settlers of the Marsh*. Toronto: McClelland and Stewart, 1966.
- Hassan, Ihab. *The Dismemberment of Orpheus: Toward a Postmodern Literature*. Madison: The University of Wisconsin Press, 1982.
- . *The Literature of Silence: Henry Miller and Samuel Beckett*. New York: Alfred A. Knopf, 1967.
- Hébert, Anne. „Poésie, Solitude Rompue”. *Poèmes*. Editions du Seuil. 1960.
- Layton, Irving. *Collected Poems*. Toronto: McClelland and Stewart. 1965.
- Kroetsch, Robert. *The Lovely Treachery of Words: Essays Selected and New*. Toronto: Oxford University Press, 1989.
- . ed. *Creation*. Toronto: NewPress, 1970.
- Meletinski, E. M. *Poetika mita*. (prev. Jovan Janićijević). Beograd: Nolit, 1983.
- Neuman Shirley and Robert Wilson. *Labyrinths of Voice: Conversations with Robert Kroetsch*. Edmonton: NeWest Press, 1982.
- Sedlar, Ljiljana Bogoeva. *O promeni: Kulturološki eseji*. Niš: Prosveta, 2003.
- Vautier, Marie. *New World Myth: Postmodernism and Postcolonialism in Canadian Fiction*. Montreal & Kingston: McGill-Queens University Press, 1998.

ИЗВОРИ

- Kroetsch, Robert. *The Words of my Roaring*. Toronto: Macmillan, 1966.
———. *The Studhorse Man*. Markham: PaperJacks Ltd., 1977.
———. *Gone Indian*. Toronto: Stoddart Publishing Co., 1999.

Проф. др Тања Цветковић
Филозофски факултет
Универзитет у Нишу
Департман за англистику
tanja.cvetkovic@filfak.ni.ac.rs